

ПРЕДИЗВИКАЙ: СЪДЕБНАТА ПРАКТИКА!

ЕТАЖНА СОБСТВЕНОСТ: 2008–2018

(с 32 тематични карти)

ЗС, Глава IV, Том I

© Стоян Ставру, *съставител*

© Стоян Ставру, *структура и оформление*

© Фиделия Косева, *художник на корицата*

© Сиела Норма АД

София • 2018

ISBN 978-954-28-2711-5

Закон за собствеността

290-ник

ПРЕДИЗВИКАЙ: ЕТАЖНАТА СОБСТВЕНОСТ!

(2008–2018) Том I

СТОЯН СТАВРУ

СЪДЪРЖАНИЕ

ТОМ I

Списък на включените актове	vii
Използвани съкращения	xvii
Поетика на съдебния текст.....	xix

ЧАСТ I

ЕТАЖНА СОБСТВЕНОСТ

1. Същност.....	3
1.1. Решения на Конституционния съд.....	3
1.2. Решения на Върховния касационен съд.....	27
1.3. Решения на Върховния административен съд.....	43
2. Управление	52
2.1. ЗС и ЗУЕС	52
2.2. Управление по входовете	58
2.3. Външно управление	62
2.4. Съдружие на собствениците.....	68
2.5. Жилищен комплекс от затворен тип	75

ЧАСТ II

ОБЩИ ЧАСТИ

3. Определяне	97
3.1. Критерии.....	97
3.1.1. Същност.....	97
3.1.2. Функционална връзка.....	115
3.2. Пристрояване и надстрояване	131
3.3. Идеални части	144
4. Земята	170
4.1. Дворно място.....	170
4.2. Дялове.....	182
4.3. Ползване.....	197
4.3.1. Приложимост на чл. 32 ЗС	198
4.3.2. Земята под сградата	212
4.3.3. Прилежаща площ	223
4.4. Право на изкупуване	278
4.5. Делба.....	292
4.5.1. Постановление № 2/1982	292

ПОЕТИКА НА СЪДЕБНИЯ ТЕКСТ

Всеки писан текст може да бъде четен „поетично“.

Тери Игълтън¹

1. Правната норма като крепост и интерпретацията като перформатив

Известен е *спорът* дали всяка или само неясната правна норма подлежи на тълкуване. Юридическият канон държи на Смисъла: „Моята правна норма е моята крепост“ – би възкликнал юристът, който съзира авторитета на нормативното в еднозначността и в неизменността на законодателната воля. При възприемането на подобен подход законовият текст се изчерпва с изразената в него воля (предписание за поведение), чието актуализиране при възникнал спор (съдебно решение) е само въпрос на *казване* (юрисдикция). Съдията безпристрастно „изказва“ (прочита) написаното в юридическия текст, изпълнявайки по този начин заложения в правната норма регулативен автоматизъм. Всяка намеса (интерпретация) в смисъла на правната норма би била посегателство („отвън“) към авторитета на Закона, а властите – съдебната и законодателната, трябва да се държат разделени.

Именно заради авторитета на Законодателя разпоредбата на чл. 46, ал. 1 ЗНА подкрепя политиката на *интерпретативен аскетизъм*, препращайки към тълкуване на правната норма единствено ако тя е неясна:

¹ Вж. *Игълтън, Т.* Увод в литературната теория. С., 2003, с. 24, където е дадена и една от най-провокативните дефиниции на литературата: „литературата е всеки текст, който по една или друга причина някой цени високо“.

„Разпоредбите на нормативните актове се прилагат според точния им смисъл, а ако са неясни, се тълкуват в смисъла, който най-много отговаря на други разпоредби, на целта на тълкувания акт и на основните начала на правото на Република България“.

От *текста* на чл. 46, ал. 1 ЗНА – който сам не успява да избяга от тълкуването, което се опитва да елиминира, могат да бъдат направени поне два (*интерпретативни*) извода.

Първият извод е свързан с правната норма и с нейния *смисъл*. Смисълът на думите винаги е вплетен във връзките между тях. Така е и с правните норми – смисълът на една правна норма е произведен от количеството и качеството на нейните връзки с останалите правни норми (систематично тълкуване), които връзки в най-абстрактната си и обобщена форма съществуват като правни принципи (тълкуване в съответствие с основни начала на правото) в споделяната от правните норми правна система.² Систематичното тълкуване и тълкуването в съответствие с основни начала на правото са два от трите критерия за търсене на „точния смисъл“ на

² Цикличното отпращане на частите към тяхното цяло и на цялото към неговите части е част от понятието за „херменевтичен кръг“: а) необходимостта да разберем нещо преди да го обясним и обратното – да го обясним преди да го разберем, и б) отделните характеристики са разбираеми в целия контекст и обратното – целият контекст става разбираем през отделните характеристики. Умберто Еко описва „херменевтичния кръг“ като ситуация, при която текстът е „обект, който интерпретацията гради в хода на кръгообразното усилие да утвърди себе си въз основа на създаденото в резултат от това усилие“.

Вж. *Изер, В.* Обхватът на интерпретацията. Цикъл лекции „Библиотека Уелек“, Калифорнийски университет, Ървайн. С., 2004, с. 32, с. 87–90, където е представена тезата на Фридрих Шлайермахер за кръговостта на интерпретацията: „разбирането осъществява себе си чрез постоянно кръгово движение“ – тъй като „вече няма зададен авторитет, който да постановява това, което интерпретацията се стреми да постигне... разбирането трябва да бъде постигнато из самия текст посредством многообразие от кръгови операции, осигуряващи начин за коригиране и направляване на разбирането“.

правната норма, посочени в чл. 46, ал. 1 ЗНА. Производството на смисъл не е по силите на отделната правна норма. Това е и причината, поради която съществуването на правото е възможно единствено „между нормите“, а всеки поглед, който държи да остане локален, е обречен да бъде като онзи турист, който „от толкова много дървета около себе си, не може да види Природата“. Единственото лекарство срещу нормативното късогледство на сингуларния прочит на правната норма е използването на човешката субективност – тази на съдията, която не просто регистрира, а произвежда неизчерпаем брой връзки между законовите разпоредби. Пропастта между правните норми и правните принципи е непреодолима без човешкия фактор. Разбира се, това пъкуване на различни смисли, при което правото достига своята точка на кипене, не е процес, дефиниран от своята безопасност. Напротив – производството на връзки често води до заплитането на възли. Именно за разплитането, а понякога – за расичането на тези възли, в които правните норми блуждаят около собствения си смисъл, различните състави на ВКС постановяват своите решения по чл. 290 ГПК. Противоречивата съдебна практика е само най-видимият за адресатите на закона ефект от недостатъчността на правните норми. Незавършеността на правната норма е основанието за човешка намеса при постановяването на правораздавателния акт в празнината, отворена между „законовия текст“ и неговия „точен смисъл“.

Вторият извод е свързан с новите форми на съществуване на *авторитета*. Идеята за „точния смисъл“ на правната разпоредба като директен път към прилагането на правната норма намира най-важния си съюзник в целта на тълкувания акт. Най-силната гаранция за авторитета на закона е осигуряването на механизми за неговото прилагане без тълкуване – защото всяко тълкуване е добавяне и изменение, а законът може да се допълва и изменя само с друг закон. Тълкуването превръща всеки читател в скрит законодател, освен ако „творческият“ елемент може да бъде обезсилен чрез редуцирането му

до четене, подчинено на волята на автентичния Законодател. Само когато правоприложителят е единствено читател, чиято претенция се изчерпва с това да възпроизведе (изкаже) волята на Законодателя, формалният авторитет на последния може да бъде запазен. Как обаче да осигурим лесно приложим технически инструмент, който да обвърже работата на правоприложителя единствено с четене? Отговорът на чл. 46, ал. 1 ЗС е „целта на тълкувания акт“, в която цел преживява една воля – волята на Законодателя. Тъй като законодателят не може да свидетелства за своята воля във всеки отделен акт на прилагане на закона, неговият авторитет се нуждае от достатъчно сигурен заместител, който да бъде част от самата правна норма. Именно такава роля е поета от целта на нормативния акт – онзи краен резултат, който законодателят е искал да бъде постигнат при прилагането на приетата от него правна норма. Целта на нормативния акт е гарант за правилното прилагане на волята на Законодателя, а с това – и интерпретативен поръчител за запазването на неговия авторитет. Тя е постперсонификация на Законодателя в една правна система, в която суверенът се е разпаднал до противоречащи си гласоподаватели – няма го кралят, който като едноличен източник на власт да бъде попитан и да обяви своята воля по всеки конкретен казус. Разпадът на суверена може би е и причината „Законодателят“ да присъства все по-често във фасадата (в началните текстове) на нормативните актове под формата на декларативни норми, обявяващи целта на съответния закон. Но и тук следва да се отбележи, че определяща е именно „целта на нормативния акт“, а не целта на правната норма, защото последната е неспособна да има собствена цел.

Целта също е продукт от съществуването на взаимно свързани правни норми. Тя – подобно на смисъла, живее в празнините между правните норми и изисква взаимодействие, което е невъзможно в прочита на една единствена правна норма. Това, което добавя целта, е *предварително зададена архитектура на погледа*, която

организира смисъла на всяка правна норма „отвътре“ – чрез обосноваването на авторството на Законодателя. Всеки произведен смисъл, който не отговаря на целта на закона (Законодателя), е неточен и в него може да бъде открит съдебен (интерпретативен) произвол.

Както смисълът, така и целта трябва да бъдат *сглобени*, за да се превърнат в инструмент за налагането на определен регулативен авторитет. Декламацията на една правна норма сама по себе си все по-рядко е убедителна – прочитът се нуждае от обосноваване, за да се превърне в послание. А когато това послание съдържа претенцията да функционира като задължително предписание, то се нуждае и от още нещо – от тълкуване, разположено в определена *традиция*. Интерпретацията е субективна изработка на смисъл, чиято произволност е отнета от необходимостта интерпретацията да се осъществява в руслото на утвърдена традиция.³ И макар България да е далеч от многовековните интерпретативни традиции на други европейски държави, нашата съдебна практика също предлага пространства за успешна херменевтика. Регулативната енергия на всяка правна норма се ражда в разликата (в граничното пространство) между интерпретирания текст и неговото разбиране. Тази енергия се нуждае от основния си мотор – съдията, дори и в държавите, които са предпочели да не наричат правото си прецедентно. България безспорно стои сред държавите, които се страхуват от „развързването“ на смисъла на правната норма и се опитват да удържат постулата за авторитета на Законодателя. Израз на този страх беше и обнародваната в ДВ, бр. 86 от 2017 г. трета алинея на чл. 290 ГПК, с която изрично се посочи, че решенията на ВКС, с които сезираният състав се произнася по допуснатата до разглеждане касационна жалба, не представлява задължителна съдебна практика.

³ Именно вписването на интерпретацията в „потока на традицията“ е една от гаранциите за нейната валидност. Традицията също се характеризира с динамика – за определянето ѝ като „като постоянно прегрупиране на текстове“ вж. *Изер, В.* Обхватът на интерпретацията, с. 53.

Битката на Законодателя срещу *незавършеността* на неговата воля, изразена в правната норма, не може да преодолее необходимостта от (пре)създаване на правото във всеки момент на неговото прилагане. Именно в това (пре)създаване на правото във всяко съдебно решение по неговото прилагане се изразява и *перформативността*⁴ на интерпретацията. Смисълът на всяка правна норма се променя (създава) не само

– с приемането, изменението или допълването на всяка друга правна норма: поради обстоятелството, че този смисъл се произвежда от връзките на прилаганата правна норма с останалите правни норми, но той се променя и

– с всяка нова интерпретация на такава правна норма: наслагването на интерпретации води до възникването на специфична тълкувателна традиция или поне на поле от интерпретативни микротрадиции („290-ки“), които функционират като особен метаконтекст на нормативното.

Може би ще прозвучи пресилено, ако кажем, че правото се променя с всяка нова правна норма и с всяко ново съдебно решение, но това няма да го направи помалко вярно. Улавянето на пулса на „живото“ право, а с това – и на неговия смисъл, изисква справяне с огромни количества информация чрез внимателното проследяване, от една страна, на актуалното състояние на българското законодателство, и от друга страна – на непрекъснато нарастващото количество от съдебни решения. И двете полета са практически безкрайни и в

⁴ Перформативът представлява речеви акт, който е насочен към постигането на определен резултат, а не (само) към констатирането на даден факт. Перформативните актове могат да бъдат различни видове (илокутивни и прелокутивни) с оглед на това как постигат своя резултативен ефект, като в случая имам предвид съдържащия се във всяко съдебно решение илокутивен речеви акт, при който нещо (правото!) се върши със самото му изричане. За теорията на речевите актове вж. *Остин, Дж.* Как с думи се вършат неща. С., 1996. В този смисъл се посочва, че интерпретацията е „по-скоро действие, отколкото обяснение“ – вж. *Изер, В.* Обхватът на интерпретацията, с. 27.

най-добрия случай необхватни за способностите на човека. Именно тази комбинация между незавършеността на правната норма и неспособността на човека да догони нейния край във всеки конкретен момент правят възможно обосноваването на смисъл в правните норми.

Така *интерпретацията* се разкрива като съществена част от прилагането на правото, която прави възможно неговото съществуване като *отговор* на конкретни въпроси, възникнали в рамките на висящи съдебни спорове.⁵ Действащата уредба на касационното обжалване изисква спорът между страните да бъде деконструиран и представен пред ВКС като конкретно формулиран „материалноправен или процесуалноправен въпрос“ (чл. 280, ал. 1 ГПК), който е бил от решаващо значение при постановяването на въззивното решение. И тъй като всяка интерпретация е освен казване на Закона, и блуждаене за смисъл, познаването на съдебната практика се оказва от ключово значение, особено на нивото, на което съдът (ВКС) има и функциите да осигурява точното прилагане на закона, както и да развива правото (чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК).

2. Карти и територия

Настоящият *тематичен сборник* представлява продължение на трите книги – годишници от поредицата „Предизвикай: Съдебната практика!“. Спецификата на тези книги е свързана с начина на организиране и представяне на съдебните решения. Предвид характерния стил на актовете на ВКС и тяхното значение за смисъла на правните норми, целта на поредицата е да предложи нов жанр при представянето на съдената практика, който (с огромна доза условност) бих наре-

⁵ Вж. *Изер, В.* Обхватът на интерпретацията, с. 19, където се посочва, че „човешките същества живеят постоянно интерпретирайки“ – „Интерпретираме, следователно сме“.

къл „*поетика на съдебния текст*“.⁶ Моята надежда е, че предложеното форматиране на текста на само обогатява преживяването на всеки читател, но и представя една друга, като че ли по-малко позната страна на съдебния текст – съществуването му като мрежа от думи, всяка една от които има различно значение и участва с различен принос в производството на смисъл – смисъла на тълкуваните в съдебните решения правни норми.

Съзнавам, че тази надежда може да е неоснователна. Но всяка поетика съдържа в себе си риск, който надхвърля съществуването ѝ като естетическо преживяване. Поемам този риск, защото смятам, че сериозното лице на нормативния канон не е единственото лице на правото. Правото не е толкова монолитно, колкото им се иска на една голяма част от юристите, а и най-вече на техните довереници и клиенти. Разбирам това искане – разбирам необходимостта от съществуването на ясен ред (лошият ред също е ред). Убеден съм обаче, че не мога да спра *динамиката на правото*, като си заровя главата в Закона. *А и не го искам*. Такова заравяне ще ми даде единствено привидната безопасност на една неинформативна гледка, но ще ме лиши от способността да откривам смисъл в правните норми, които уж (само) виждам (без да променям, като интерпретирам). Остава неубедителна за мен тезата, според която съдиите са просто наблюдатели на правото и говорители на Закона. Законът не е „частна“ медия на Законодателя (хербаризиран до „Закона“), а общо постижение на всички, които участват в неговото прилагане и които носят своята отговорност не само за неговата ефективност, но и за неговата справедливост. А справедливостта е в

⁶ Едно от вдъхновяващите есета, вдъхващи оптимизъм за възможен „поетичен прочит“ на правото е текстът на Джеймс Уайт „Съдебното становище и поемата. Начини на четене, начини на живот“. В него той посочва, че първият въпрос в търсене на справедливостта е как правим себе си чрез думите, които произнасяме, и чрез текстовете, които пишем. Вж. *White, J.* The judicial opinion and the poem. Ways of reading, ways of life. – In: *Ledwon, L.* (ed.) Law and Literature: Text and Theory. NY and London, 1996, p. 5.

много по-голяма степен „литературно“ понятие, чието конкретно съдържание е непостижимо без човешка субективност.

И ако в експериментирането с формата някой може да открие акт на инфантилизация, то продължение на този акт са и предлаганите **32 карти** към всеки екземпляр от настоящия тематичен сборник. Всяка карта поставя *конкретен въпрос* за смисъла на правните норми, регулиращи етажната собственост, по който е постановено решение по чл. 290 ГПК. Условно картите могат да бъдат разделени на две групи: 29 „обикновени“ карти, съдържащи въпрос (на лицевата си страна) и отговор (на задната си страна), и 3 карти „жокери“ (с „пресечен“ с различен цвят гръб), в които може да бъде проследена противоречива или поне несъгласувана съдебна практика на различни състави на ВКС. Картите могат да бъдат използвани както за проверка на познанията на читателя относно въпросите на етажната собственост, по които е формирана практика на ВКС, така и като разделители, с които да се отбелязват съответните места в сборника, за които се отнасят представените в картите решения. Разбира се, границите на предназначението на всяка вещь – дори и когато тя има статута на принадлежност, се определят единствено от въображението на нейния собственик.

В настоящия тематичен сборник „Прездизвикай: Етажната собственост! (2008–2018)“ са представени **183 съдебни акта**, постановени по чл. 290 ГПК (181 на ГК и 2 на ТК), от които 168 решения (167 на ГК и 1 на ТК) и 15 определения (14 на ГК и 1 на ТК). Към тях са добавени още:

- 2 решения на КС,
- 1 решение на ВАС,
- 3 тълкувателни решения на ОСГК на ВКС и 3 тълкувателни акта на ВС и
- 1 определение по чл. 274, ал. 2 ГПК.

Препращанията към решения, които са представени в настоящата книга, са направени в самия текст с посочване на страницата, на която се намират ци-

тираните решения. Всички останали актове (решения на ВКС, които не са пряко свързани с етажната собственост, и решения на ВС), са представени в раздела „Свързани съдебни актове“ към съответното решение или определение.

Тълкуваните разпоредби – на ЗС (чл. 37–49) и на ЗУЕС, са представени „пред скоби“ в началото на всеки раздел, който е свързан с тяхното тълкуване, а към отделните решения (определения) са посочени и допълнително тълкувани разпоредби, свързани с конкретно поставения по делото въпрос.

Във връзка с посочването на *основанието за допускане* на касационното обжалване, разпоредбата на чл. 280, ал. 1 ГПК е цитирана навсякъде в настоящия сборник, включително и като сигнатурите: 280-1-1, 280-1-2 и 280-1-3, в редакцията отпреди измененията, направени с ДВ, бр. 8 от 2017 г. Тази редакция беше следната:

(Обявена за противоконституционна от КС на РБ в частта относно думата „съществен“ – ДВ, бр. 47 от 2009 г.) На касационно обжалване пред Върховния касационен съд подлежат въззивните решения, в които съдът се е произнесъл по съществен материалноправен или процесуалноправен въпрос, който е:

1. решен в противоречие с практиката на Върховния касационен съд (отбелязана в сборника като: 280-1-1);
2. решаван противоречиво от съдилищата (отбелязана в сборника като: 280-1-2);
3. от значение за точното прилагане на закона, както и за развитието на правото (отбелязана в сборника като: 280-1-3).

Там, където касационното обжалване е допуснато за проверка на допустимостта на въззивното решение (т. 1 от Тълкувателно решение от 19.02.2010 г. по тълкд. 1/2009 г. на ОСГТК), е използвано означението „Д“.

- От *решенията* по чл. 290 ГПК (168 на брой),
- 46: са допуснати само по чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК,
 - 42: са допуснати по чл. 280, ал. 1, т. 2 ГПК (от които 3 са допуснати и по чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК);

– 77: са допуснати по чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК (от които 5 са допуснати и по чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК, а други 6 – и по чл. 280, ал. 1, т. 2 ГПК);

– 2: са допуснати за проверка по допустимост на решението;

– 1: по чл. 47 ЗМТМА.

От определенията (15 на брой),

– 4: са допуснати само по чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК,

– 5: са допуснати само по чл. 280, ал. 1, т. 2 ГПК;

– 5: са допуснати по чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК (от които 1 е допуснато и по чл. 280, ал. 1, т. 2 ГПК);

– 1: са по чл. 47 ЗМТА.

Актове на ГК са разпределени между четирите отдели по следния начин:

– актове на I г.о.: 93 на брой, от които 38 по т. 3,

– актове на II г.о.: 72 на брой, от които 34 по т. 3,

– актове на III г.о.: 7 на брой, от които 4 по т. 3,

– актове на IV г.о.: 9 на брой, от които 6 по т. 3.

Първите седем докладчици с най-много представени решения в настоящия сборник са както следва:

– Камелия Маринова: 17 решения и 2 определения, от които 12 по т. 3;

– Дияна Ценева: 16 решения, от които 5 по т. 3;

– Светлана Калинова: 13 решения и 3 определения, от които 6 по т. 3;

– Бонка Дечева: 12 решения и 2 определения, от които 7 по т. 3;

– Гълъбина Генчева: 10 решения и 1 определение, от които 3 по т. 3;

– Емануела Балева: 11 решения, от които 6 по т. 3;

– Снежана Николова: 9 решения, от които 5 по т. 3;

– Борислава Павлова: 8 решения и 1 определение, от които 4 по т. 3.

В настоящия сборник към 21 от представените съдебни актове са добавени и **21 бележки**.

Последното представено решение е Решение № 97/10.07.2018 г. по гр.д. № 3845/2017 г. на ВКС, I г.о.

3. Съдебното решение не е литературна творба! И все пак...

Независимо от трудностите при дефинирането на понятието за литература⁷, трудно бихме отrekli, че *правните разпоредби*

– имат ясно изразено *фикционално измерение*: те са част от т.нар. „нормативна реалност“, която противостои на т.нар. „обективна реалност“, към която адресира своите регулативни предписания; и

– представляват *своеобразна употреба и организация на езика*: класическото организиране на правната норма в синтагмата⁸ „хипотеза – диспозиция – санкция“ отговаря изцяло на структуралистическите очаквания на Фердинанд дьо Сосюр⁹.

Разбира се, правната норма *не е* литературна творба¹⁰ и дори не е *творба* в смисъла, който влага Морис Бланшо: „Дадена творба е завършена не когато е завършена, а когато този, който работи отвътре, може да я завърши и отвън, когато творбата не го задържа вече вътре в себе си, а той самият се задържа в нея чрез една

⁷ Единственият курс, свързващ право и литература, за който зная, е курсът за докторанти „Право и литература“, подготвен и проведен от проф. дфн Стилиян Йотов през летния семестър на учебната 2012/2013 г. във Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“.

⁸ Синтагмата е понятие, което се използва в структурализма и изразява поредица от знакове, навързани един с друг във верига.

⁹ Вж. *Сосюр, Ф.* Курс по обща лингвистика. С., 1992.

¹⁰ За възможната връзка между право и литература вж. *Cardozo, B.* Law and Literature. – In: *Hall, M.* (ed.) Selected writings of Benjamin Nathan Cardozo. The Choice of Tycho Brahe. NY, 1947, p. 339–371 (текстът е публикуван за пръв път през 1925), както и *Dworkin, R.* How Law Is Like Literature. – In: A Matter of Principles. Oxford, 1985, p. 146–166, но също и *Pozner, R.* Law and Literature: A Relation Reargued. – In: *Ledwon, L.* (ed.) Law and Literature: Text and Theory. NY and London, 1996, p. 73–74, където авторът посочва, че при всяко тълкуване съдията налага своето виждане на цялото общество, поради което той трябва да се самоограничава в своята интерпретация в много по-голяма степен от всеки литературен критик. Вж. също *Kingwell, M.* Let's Ask Again: Is Law Like Literature? // Yale Journal of Law and the Humanities, 1994, № 2, p. 351.

частица от самия себе си, по отношение на която се счита свободен, а за което пък е допринесла творбата¹¹. Правото (правилното) е винаги и само Едно и то трябва да бъде окончателно завършено, преди да се пристъпи към неговото прилагане. Това е основна претенция, съдържаща се във всеки Ред. И въпреки това в юридическия текст не може да бъде обезличен докрай онзи „литературен“ остатък, който отваря правото към неговото развитие, не позволявайки на правната норма да се затвори изцяло в самата себе си. Защото „[н]а прага между затворения хоризонт на очакване на вътрешносветовото познание и отворения хоризонт на развиващия се опит херменевтично съответства прагът между разбирането като разпознаване и тълкуване на предварителна или разкрита в откровението истина, от една страна, и разбирането като търсене и изпробване на възможния смисъл, от друга“¹². И в двата случая актът на разбиране става възможен благодарение на сливането на хоризонта на текста с хоризонта на интерпретатора. В първия случай обаче това сливане „се осъществява наивно, като че ли нарастващото разстояние във времето има като резултат само все по-голяма отдалеченост, но не и настъпващо отчуждение“¹³. Във втория случай „разпознаването на вече познатото повече не може да гарантира правилното разбиране“, а „идентичността на истината на текста може да се спаси само ако бъде търсена в смяната на хоризонта на историческия опит и разбиране като напредваща, винаги само частична конкретизация на смисъла“¹⁴.

Необходимостта при прилагането на правото да се работи с текста на закона изисква от *всеки юрист* да бъде *читател*. В случая с нормативното властта на чи-

¹¹ Вж. *Бланиш, М.* Литературното пространство. С., 2000, с. 42.

¹² Вж. *Яус, Х.* Поегичният текст в смяната на хоризонта на разбирането. – В: Исторически опит и литературна херменевтика. С., 1998, с. 214–215.

¹³ Пак там.

¹⁴ Пак там.

тателя¹⁵ върху конструираното от него значение може да изглежда обратнопропорционална на авторитета на Законодателя, но тя е и гаранция за това, че правната норма ще продължи да произвежда своя смисъл.

Именно *необходимостта* от непрестанно полагане на интерпретативни усилия

– за улавяне на смисъла в правните текстове и

– за развитие на правото там, където нормата среща своите граници,

прави възможен един „поетичен“ прочит на актовете на върховните съдилища.

За литературното е характерен т.нар. „*ефект на остраниостяване*“¹⁶, при който „обикновеният език бива интензифициран, става по-плътен, усукан, дълбок или се разтяга, обръща се наопаки“ и така бива накаран „да звучи странно“ и „неочаквано“¹⁷. Подобен ефект

¹⁵ Именно върху тази власт на читателя се съсредоточава т.нар. „рецептивна теория“ („рецептивна естетика“), според която във всеки текст се съдържа покана към читателя да запълни част от езика със значение. Именно актът на прочитане на текста запълва празнините в езика и конкретизира смисъла на текста. Сред най-видните представители на рецептивната теория са Волфганг Изер (вж. *Iser, W.* The Act of Reading: A Theory of Aesthetic Response. Johns Hopkins University Press, p. 107, както и *Изер, В.* Рецептивната теория. – В: *Ковачев, О., Кьосев, Ал.* (съст.) Четенето в епохата на компютри, медии и Интернет. С., 2003, с. 27–45) и Роман Ингарден (вж. *Ingarden, R.* The Literary Work of Art. An Investigation of the Borderlines of Ontology, Logic, and Theory of Language. Northwestern University Press, 1979).

¹⁶ Терминът („остранение“ – рус.) е въведен преди повече от един век и съставлява централно понятие за руските формалисти. Вж. *Шкловский, В.* Искусство как прием. – В: Сборници по теории поэтичeskого языка. Вып. II. Пг., 1917, с. 3–14. За този ефект: *Verfremdungseffekt* или *V-effekt* – на немски език, *Alienation effect* или *a-effect* – на английски език, вж. също *Брехт, Б.* За театъра. С., 1964.

¹⁷ Вж. *Игълтън, Т.* Увод в литературната теория, с. 18. Известният британски литературен теоретик посочва, че „литературният дискурс очуднява обикновената реч или я кара да звучи чуждо, но и парадоксално ни въвлеча в по-пълноценно, по-интимно трупане на опит“ (с. 19), като е твърдо убеден, че „не съществува текст, който да не може да бъде прочетен като „очуднен“, стига да сме

може да бъде произведен и от съдебната практика, където рутината на нормативното разкрива своята привидност. И ако вярваме, подобно на Гадамер¹⁸, че всяко разбиране е съзидателно и че реализирането на потенциала на текста (включително на юридическия текст) зависи от способността ни да реконструираме въпроса, чийто отговор се съдържа в този текст, четейки решенията на ВКС, ние можем не просто да пресечем собствения си хоризонт с хоризонта на законовия текст, но и да постигнем по-пълно разбиране за самите себе си.

Стоян Ставру
6 август 2018 г.
Преображение

достатъчно изобретателни“ (с. 21). Именно защото ефектът на остранностяване е най-прекия път към осмислянето на опита, чукът на Хайдегер е много повече чук, когато е счупен (чукът е един от примерите, които Хайдегер дава за знание, което се придобива чрез правене – във формата на опит).

¹⁸ Вж. *Гадамер, Х.* Истина и метод – основни черти на една философска херменевтика. Плевен, 1997. Основателят на философската херменевтика Ханс-Георг Гадамер смята, че всяка интерпретация е диалог между минало и настояще, резултатът от който се валидира в зависимост от неговото вписване в непрекъснатата верига на традицията.